

Aida Babović*

Izvorni znanstveni rad

UDK 347.155-056.26

341.231.14-056.26

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/31869>

Rad primljen: 26. lipnja 2024.

Rad prihvaćen: 29. listopada 2024.

JE LI POVRATAK POTPUNOG LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI OSOBA S INVALIDITETOM OPRAVDAN?

Sažetak: *Novela Obiteljskog zakona iz 2023. uredila je, među inim, potpuno lišenje poslovne sposobnosti. Ona je inspirirana Odlukom i rješenjem Ustavnog suda Republike Hrvatske (U-I-394/2015. od 18. travnja 2023.) o ukidanju odredbe 234. st. 2. Obiteljskog zakona iz 2015. kojom je onemogućeno osobama da (p)ostanu potpuno lišene poslovne sposobnosti. U radu su opservirane implikacije ponovna uvođenja potpuna lišenja poslovne sposobnosti u tuzemno obiteljskopravno uređenje u korelativnosti s (o)postojećim djelomičnim lišenjem poslovne sposobnosti. Pojedinačnom analizom sudskih odluka Općinskog (građanskog) suda u Zagrebu i Rijeci te Županijskih sudova u Zagrebu i Puli, ukazuje se na potrebitu razmjernost opsega i sadržja lišenja poslovne sposobnosti te njihovu praktičnu primjenjivost u pravnom životu i zbilji osoba s invaliditetom. Paralelnosti radi, zakonodavni okvir Njemačke, Francuske i Slovenije o zaštiti odraslih osoba s invaliditetom približen je tuzemnom sa svrhom njihova potencijalna recipiranja te opredmećivanja. U zaključku rada iznose se estimacije, solucije te konkluzije o temi rada te projekcije njezina buduća razvitka s akcentom na potrebu napuštanja (potpuna) lišenja poslovne sposobnosti uopće. Uz to, simutlano se iznose određeni de lege ferenda prijedlozi nasušni za pospješivanje sudsko-procesnog i skrbničkog statusa osoba s invaliditetom.*

Ključne riječi: *osobe s invaliditetom, lišenje poslovne sposobnosti, sudska praksa, test razmjernosti.*

* Aida Babović, univ. spec. iur., doktorandica na poslijediplomskom doktorskom studiju Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb. E-adresa: babovic.aida@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2280-097X>.

1. UVOD

Pravo na poslovnu sposobnost zbir je osobnih i imovinskih prava koja zbog brojnosti u Obiteljskom zakonu¹ nisu taksativno p(ro)pisana te za njih ne vrijedi načelo zatvorena broja (*numerus clausus*). Titular prava na poslovnu sposobnost svaka je odrasla osoba u skladu s čl. 117. st. 2. ObZ-a/15 kojom je određeno njezino stjecanje nastupom punoljetnosti, izuzimajući iznimke propisane čl. 85. i 117. st. 2. ObZ-a/15² te čl. 20. Zakona o radu.³ Za stjecanje poslovne sposobnosti nije potreban (n)ikakav pravni akt.⁴ Poslovna sposobnost omogućuje osobi samostalno izražavanje svoje (poslovne) volje te djelovanje kojim se proizvodi nastanak, promjena ili prestanak pravnih odnosa.⁵

Povod za ovaj rad (bila) je Odluka i rješenje Ustavnog suda RH U-I-394/2015 od 18. travnja 2023.⁶ o ukidanju odredbe čl. 234. st. 2. ObZ-a/15 kojom je napušteno potpuno lišenje poslovne sposobnosti. U Hrvatskoj je prema podacima statističkog izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike na dan 31. prosinca 2022. zabilježeno 17.696 osoba stavljenih pod skrbništvo zbog lišenja poslovne sposobnosti.⁷ U retrospektivi (sa)gledana utvrđenja sadržana u Strategiji razvoja sustava socijalne skrbi od 2011. do 2016. (u)kazuju da je obiteljskoppravna zaštita odraslih osoba pod skrbništvom u RH nezadovoljavajuća te se čini da takva kvalifikacija stanja (op)stoji i u suvremenosti.⁸

Ciljevi rada sastoje se u propitivanju opravdanosti povratka potpuna lišenja poslovne sposobnosti u ObZ-u/15 te njegovih refleksija na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom. Značajno je istaknuti da su stanovite europske države napustile taj instrument zaštite zato što je suprotan standardima sadržanima u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom⁹ te Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.¹⁰ Rad razvija tezu da potpuno

1 Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023,156/2023), dalje: ObZ/15.

2 Odredbama naznačenih članaka ObZ/15 uređena je iznimna mogućnost stjecanja potpune poslovne sposobnosti djeteta sklapanjem braka prije punoljetnosti te postupno (djelomično) stjecanje poslovne sposobnosti djeteta za sklapanje stanovitih pravnih poslova. Točnije, dijete koje je navršilo petnaest godina života i koje zarađuje, može samostalno poduzimati pravne radnje, odnosno sklapati pravne poslove i preuzimati obveze, u visini iznosa koji zarađuje te raspolagati svojom zaradom, pod uvjetom da ne ugrožava svoje uzdržavanje.

3 Zakon o radu (Narodne novine, broj 93/2014, 27/2017, 398/2019), dalje u tekstu: ZOR. Vidi i čl. 20. ZOR-a koji propisuje da je maloljetnik, ako zakonski zastupnik ovlasti maloljetnika s petnaest godina i starijeg od petnaest godina za sklapanje određenog ugovora o radu, osim maloljetnika koji pohađa obvezno osnovno obrazovanje, poslovno sposoban za sklapanje i raskidanje toga ugovora te za poduzimanje svih pravnih radnji u vezi s ispunjenjem prava i obveza iz toga ugovora ili u vezi s tim ugovorom.

4 Ivana Milas Klarić, *Obiteljskoppravni status osoba lišenih poslovne sposobnosti* (2005) Pravni fakultet u Zagrebu, 80.

5 Suzana Kraljić i Alenka Križnik, *Pravni izzivi skrbništva*, Založba WD, (2021) 344.

6 Ustavni sud Republike Hrvatske, Zagreb, Trg Sv. Marka 4, dalje: Ustavni sud.

7 Godišnje statističko izvješće Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike za 2022. godinu, <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%202022/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20o%20primijenjenim%20pravima%20socijalne%20skrbi%202022.pdf>> pristupljeno 7. travnja 2024.

8 Branka Rešetar, *Utjecaj Europskog suda za ljudska prava na reformu obiteljskoppravne zaštite osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*, u: Rešetar i drugi, *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, (2017) 210.

9 Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 6/2007, 3/2008, 5/2008), dalje: KPOI.

10 Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010), dalje: EK.

lišenje može dovesti do ugrožavanja te povređivanja prava i interesa osoba s invaliditetom u društvu (u diskursu) i životu. U drugome dijelu rada opservira se spomenuta Odluka i rješenje Ustavnog suda te recentan Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona¹¹ u zrcalu i perspektivi raznolikih pravnih gledišta o tematsku upitu naznačenom u naslovu rada. Treći dio problematiku potpuna lišenja poslovne sposobnosti produbljuje kroz širu leću preispitujući njegovu svrhu, smisao te pravne posljedice primjene. U četvrtom dijelu praktičnim primjerima sudskih odluka Općinskog (građanskog) suda u Zagrebu i Rijeci te Županijskih sudova u Zagrebu i Puli analizira se njima immanentan opseg i sadržaj lišenja poslovne sposobnosti te njihova (praktična) primjenjivost. Kao uzor za unapređenje hrvatskog skrbničkopravnog sustava mogu služiti zakonodavstva Njemačke, Francuske i Slovenije čije bitne sastavnice su podastrijete u petom dijelu rada.

U zaključku rada govori se o utjecajnosti (potpuna) lišenja poslovne sposobnosti na prava i interese osoba takva statusa te o tomu ima li mu mjesta u zakonodavnoj budućnosti. Na kraju se opimjeruju normativni prijedlozi o (može)bitnim sudskim mehanizmima zaštite te o potrebi uvođenja suvremenih alternativa zaštite odraslih osoba.

2. ODLUKA I RJEŠENJE USTAVNOG SUDA U-I-394/2015 OD 18. TRAVNJA 2023. O UKIDANJU ČL. 234. ST. 2. OBZ-A/15

Stupanjem na snagu Obiteljskog zakona¹² napušten je institut potpuna lišenja poslovne sposobnosti te je već tada kao osnov(a)no normativno rješenje impostirano djelomično lišenje poslovne sposobnosti kao pravilo u primjeni. Time je učinjen važan iskorak na području ostvarivanja prava na poslovnu sposobnost te zaštite ljudskih prava odraslih osoba.¹³ Postupci radi lišenja poslovne sposobnosti provode se u skladu s odredbama čl. 496. – 501. ObZ-a/15 te Zakona o izvan (parničnom) postupku.¹⁴ Prema stanovištu Ustavnog suda u predmetu br. U-III-1380/2014 od 20. svibnja 2015. (djelomično) lišenje poslovne sposobnosti smatra se iznimno ozbiljnom mjerom koja bi trebala biti zadržana za posebne okolnosti.

Ustavni je sud, međutim, recentnom Odlukom i rješenjem U-I-394/2015 od 18. travnja 2023. ukinuo odredbu čl. 234. st. 2. ObZ-a/15 određivši prestanak njezina važenja 31. prosinca 2023. Posljedično, stupila je na snagu Novela iz 2023. koja je čl. 20. propisala da sud može osobu iznimno potpuno lišiti poslovne sposobnosti. No, sud to može (u)činiti samo ako je to od osobite važnosti za zaštitu prava i interesa punoljetne osobe koja nije sposobna ostvariti smislen kontakt s drugom osobom i izraziti svoju volju. Je li novelirana odredba u skladu sa zahtjevima i paradigmama KPOI-ja, EK-a te izvornom svrhom postupaka radi lišenja poslovne sposobnosti, odnosno, zaštitom prava osobe i imovine te osposobljavanjem za samostalan život i rad prema preostalim sposobnostima? Na ta pitanja iznađeni su uglavnom odrični odgovori o čemu će biti riječi u idućim potpoglavljima.

11 Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona (Narodne novine, broj 156/2023), dalje: Novela iz 2023.

12 Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 75/2014), dalje: ObZ/14.

13 Rešetar i drugi, *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, Pravni fakultet u Osijeku, (2017) 25.–26.

14 Zakon o izvanparničnom postupku (Narodne novine, broj 59/2023), dalje: ZIP.

2.1. REAKCIJE I REFLEKSIJE NA ODLUKU I RJEŠENJE USTAVNOG SUDA U-I-394/2015 OD 18. TRAVNJA 2023.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u mišljenju POSI-1-3-6.-1466/23-07-04 od 15. studenog 2023. ističe da je ustavnosudsko ukidanje odredbe čl. 234., st. 2. ObZ-a/15 korak unatrag, kako kad je riječ o unaprjeđenju prava osoba s invaliditetom, tako i u kontekstu usuglašavanja nacionalnog zakonodavstva s KPOI-jem te EK-om. Prema pravobraniteljčinu sudu potpuno lišenje poslovne sposobnosti uzrokovat će ugrožavanje ljudskih prava osoba s invaliditetom. Uz to, pravobraniteljica ukazuje da sudska praksa za vrijeme važenja ObZ-a/03 nije vodila dovoljno računa o individualizaciji i kriteriju razmjernosti u primjeni potpuna lišenja poslovne sposobnosti. Zato je tada više od 80 % osoba bilo potpuno lišeno poslovne sposobnosti. Institut potpuna lišenja poslovne sposobnosti za vrijeme važenja ObZ/03 bio je (pre) često u primjeni, te je razumijevao potpunu nesposobnost odlučivanja u gotovo svim sferama bivstvovanja.¹⁵

Na srodnoj liniji promišljanja koincidiraju izdvojena mišljenja sudaca¹⁶ Ustavnog suda koja ukazuju da se ukidanjem odredbe čl. 234. st. 2. ObZ-a/15 zaštita prava osoba s invaliditetom vratila na standarde koji su prevladani u većini država. Sudačka manjina brani stanovište da svako ograničenje bilo kojeg prava osobe s invaliditetom mora biti najuže moguće, dakako, vremenski ograničeno te krojeno tako da odgovara okolnostima konkretnog predmeta. Potpuno lišenje poslovne sposobnosti, prema njezinu sudu, negacija je načela razmjernosti čime se ljudsko biće negira kao titular i subjekt prava i sloboda. Sudačka manjina eksplicira da neka fizička i mentalna stanja jesu teška (*hard cases*) zbog čega se ne može očekivati da će osoba donijeti racionalnu odluku. Međutim, ona ističe da to nije razlog da sudovi ne ispituju u konkretnom slučaju je li osoba u prilici izraziti bilo kakvu volju te kakva opasnost prijeti ili može prijetiti za njezina prava i interese u slučaju donošenja neracionalne odluke.

2.2. STANOVIŠTA O POTPUNOM LIŠENJU POSLOVNE SPOSOBNOSTI PRIJE DONOŠENJA ODLUKE USTAVNOG SUDA U-I-394/2015 OD 18. TRAVNJA 2023.

Milas Klarić podcrtava da lišenje poslovne sposobnosti (i to posebice kada je riječ o potpunom lišenju poslovne sposobnosti) predstavlja znatno ograničenje kojim se u znatnoj mjeri zadire u temeljna ljudska prava, a što može povući dalekosežne posljedice za osobe s invaliditetom.¹⁷ U slučaju primjene potpuna lišenja poslovne sposobnosti riječ će biti, dakle, o sadržajno širokim i teškim ograničenjima koja se mogu nametnuti osobi.¹⁸ Rešetar ističe da je zabranom mogućnosti potpuna lišenja poslovne sposobnosti Hrvatska započela s procesom usklađivanja

15 Aida Babović, *Lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti. Analiza sudske prakse prije i poslije promjene obiteljskopopravnog zakonodavstva*, specijalistički, završni rad, Pravni fakultet u Zagrebu, (2019) 46.

16 Izdvojena mišljenja L. Kušan, G. Selanac, A. Abramović, dalje: sudačka manjina, <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>, pristupljeno 11. travnja 2024.

17 Milas Klarić, *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti* (n 4) 110.–111.

18 *Ibid.*

skrbničkog zakonodavstva s obvezama preuzetim KPOI-jem.¹⁹ Hlača govori da bi novi pravni status osoba s invaliditetom trebao značiti napuštanje dosadašnjih odluka o potpunu lišenju poslovne sposobnosti te reviziju cjelokupnog zakonodavstva o pravima tih osoba.²⁰ Aras Kramar drži da je u hrvatskome pravu vrlo značajno napuštanje mogućnosti potpuna lišenja poslovne sposobnosti s aspekta (podizanja pravne) zaštite odraslih osoba s invaliditetom.²¹ U prilog tim shvaćanjima svjedoči i inicijalno izvješće Odbora za prava osoba s invaliditetom²² iz 2015. br. CRPD/C/HRV/CO/1, koji je u zaključnim opservacijama u vezi s primjenom KPOI-ja iskazao zabrinutost zbog toga što je Ustavni sud (bio) obustavio ObZ/15 kojim je, među ostalim, ukinut institut potpuna lišenja poslovne sposobnosti.

Praksa Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu²³ tumači da potpuno lišenje poslovne sposobnosti povlači ozbiljne posljedice za osobu na koju je primijenjeno.²⁴ Knol Radoja navodi da je Hrvatska u odnosu na povrede prava osoba s invaliditetom bila česta stranka u postupcima pred ESLJP-om.²⁵ Tim više Hrvatskoj su presudama istog suda nalagana obeštećivanja osoba lišenih poslovne sposobnosti.²⁶

3. JE LI POTPUNO LIŠENJE POSLOVNE SPOSOBNOSTI (NE)PRAVA ZAŠTITA PRAVA I INTERESA OSOBA S INVALIDITETOM?

Majstorović i Šimović zastupaju ideju ponovna uvođenja instituta potpuna lišenja poslovne sposobnosti u tuzemno obiteljskopravno uređenje u rangu iznimke.²⁷ Riječ je o iznimnim situacijama u kojima su osobe zbog zdravstvenog stanja (Alzheimerova bolest, demencija ili koma) objektivno spriječene za uspostavljanje kontakata i sudjelovanje u društvu te ne mogu zaštititi svoja prava i interese uopće.²⁸ Prema sudu spomenutih autora ukidanje potpuna lišenja poslovne sposobnosti nije razmjerno ni učinkovito rješenje.²⁹

Summum ius, summa iniuria. U pravnoj tradiciji ova maksima izražava shvaćanje da striktna primjena pravnih pravila (*summum ius*) može u određenim prilikama uzrokovati izravnu negaciju prava zaštiti kojeg su bila izvorno namijenjena (*summa iniuria*), posebice ako

19 Branka Rešetar, *Komentar Obiteljskog zakona* – 1. knjiga (2022) Organizator d.o.o., 849.

20 Hlača Nenad, *Skrbnništvo*, u Hrabar i dr., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine d.d., Zagreb, (2021) 397.

21 Sladana Aras Kramar, *Položaj osoba s invaliditetom u sudskim postupcima: lišenje poslovne sposobnosti te djelotvoran pristup pravosuđu*, u Rešetar i drugi, *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, (2017) 222., 254.

22 Odbor UN-a za prava osoba s invaliditetom, dalje: Odbor.

23 Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, dalje: ESLJP.

24 Hrabar i drugi, *Presude o skrbništvu i lišenju poslovne sposobnosti Europskoga suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske*, Pravni fakultet u Zagrebu, (2021) 69 te vidi X. i Y. protiv Hrvatske, zahtjev br. 5193/09 3. studenoga 2011.

25 Katarina Knol Radoja, 'Povreda procesnih prava osoba s invaliditetom' (2015) 65 (6) *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 931.

26 Aida Babović, 'Zastupanje osoba s invaliditetom u sudskim postupcima radi lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti: je li zastupnički potencijal i učinak pun i (is)korišten?' (2023) 12 (1) *Zagrebačka pravna revija* 3.

27 Irena Majstorović i Ivan Šimović, 'Opseg lišenja poslovne sposobnosti kao pretpostavka zaštite prava i dostojanstva osoba s invaliditetom', *Ljetopis socijalnog rada*, Pravni fakultet u Zagrebu (2018) 25 (1) 72.

28 *Ibid.*

29 *Ibid.*

su ta pravila tijekom vremena izgubila smisao i funkciju zbog kojih su donesena.³⁰ U takvu horizontu promišljanja primjena potpuna lišenja poslovne sposobnosti u teškim slučajevima (*hard cases*) proizvela bi nerazmjernan (prezaštitnički) zakonodavni odnosno sudački odgovor.³¹ Potpunim lišenjem poslovne sposobnosti neće se, naime, povređivati samo načelo razmjernosti, nego i načelo skrbničke zaštite, nužnosti, najblaže intervencije u obiteljski život te zabrane arbitrarnog postupanja.³² Osim toga, bude li potpuno lišenje poslovne sposobnosti primjenjivano u sudskim praksama može se dovesti u pitanje (i) temeljno procesno pravo na pošteno suđenje propisano čl. 6. 1. EK-a.³³

3.1. POVRATAK POTPUNOG LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI U OBZ-U/15

Déjà vu-n'est-ce pas. Novela iz 2023. ponovno je uredila institut potpuna lišenja poslovne sposobnosti rangiravši ga u ObZ-u/15 u položaj zakonske iznimke. Ona je takvim noveliranjem izlišno oživjela prežitak u vidu vraćanja (od)već znana instituta potpuna lišenja poslovne sposobnosti koji je postojao u Obiteljskom zakonu iz 2003.,³⁴ ali i njegovim zakonskim pretečama.³⁵ Nepobitno je da osobe koje se potpuno lišavaju poslovne sposobnosti gube sva ili gotovo sva, građanska prava te im je potrebno zastupanje radi donošenja pravno relevantnih odluka u svim sferama života.³⁶ Razlozi su to zbog kojih potpuno lišenje poslovne sposobnosti može prouzrokovati štetne, dugoročne (praktične) konzekvencije spram osoba s invaliditetom. Nije li, prema tomu, vraćanje potpunog lišenja poslovne sposobnosti u službi *argumentum regressus (ad infinitum)*?

Doctrine de l'art pour l'art. Primjena potpuna lišenja poslovne sposobnosti u sudskoj praksi ostavlja prostor paušalnosti, plošnosti, pojmovnoj apstraktnosti te dovodi do nerazmjernosti (sudske) i konzekventno skrbničke zaštite osobe s invaliditetom.³⁷ K tomu, potpuno lišenje poslovne sposobnosti prediktorom je izravna ugrožavanja odnosno povređivanja dobrobiti osoba s invaliditetom.³⁸ Riječ je o prekomjernu miješanju (*laesio enormis*) u prava i sloboda čime se potire svrha lišenja poslovne sposobnosti.³⁹ Naime, smisao postojanja potpuna lišenja poslovne sposobnosti ne smije (p)ostati sam sebi (*l'art pour l'art*) svrhom niti mrtvim

30 *Summum ius, summa iniuria*, <<https://www.antiquitatem.com/en/summum-ius-dura-lex-oxymoron-epikeia/>> pristupljeno 4. ožujka 2024.

31 Babović, *Lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti* (n 15) 45.

32 Alan Uzelac, 'Pravo na pošteno suđenje: opći i građanski aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda' u: I. Radačić (ur.), *Usklađenost zakonodavstva i prakse sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* Zagreb: Centar za mirovne studije, (2011) 90 te vidi čl. 233. ObZ-a/15.

33 Uzelac, 'Pravo na pošteno suđenje: opći i građanski aspekti' (n 32) 89, 125.

34 Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013), dalje: ObZ/03.

35 Npr. u Zakonu o braku i porodičnim odnosima: Narodne novine, broj 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998, dalje: ZBPO te Osnovnom zakonu o starateljstvu, Službeni list, broj 16/1965 (SFRJ), dalje: OZS.

36 Milas Klarić, *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti* (n 4) 111.–114.

37 Babović, *Lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti* (n 15) 46.–47.

38 Kraljić, Križnik, *Pravni izzivi skrbnštva* (n 5) 127.

39 *Ibid.* 109.

slovom na papiru, već stvarno stanje u kojemu se osoba zatječe ima korespondirati pravnome u obujmu i sadržaju karakterističnom za pojam i obuhvat poslovne sposobnosti.⁴⁰

4. KRATAK PRESJEK SUDSKE PRAKSE U POSTUPCIMA RADI LIŠENJA POSLOVNE SPOSOBNOSTI

4.1. PRAKTIČNI PRIMJER SUDSKOG RJEŠENJA OS RI, R1 OB 53/19 OD 23. SVIBNJA 2019.

U ovomu predmetu (bila) je riječ o postupku preispitivanja dosadašnje odluke o lišenju poslovne sposobnosti u skladu s čl. 557. ObZ-a/15. Predlagatelj postupka bio je nekadašnji Centar za socijalnu skrb Rijeka⁴¹ u kojem je osoba s invaliditetom (bila) zastupana po posebnoj skrbnici Centra za posebno skrbnništvo u Zagrebu, PU RI.⁴² Posebna skrbnica nije se (us)protivila prijedlogu predlagatelja niti vještvu vještaka koje je govorilo u prilog tomu da se osoba ima djelomično lišiti poslovne sposobnosti, imajući u vidu da je ranije bila potpuno lišena poslovne sposobnosti. Na sudskom ročištu relevantna komunikacija s osobom s invaliditetom nije uspostavljena respektirajući dijagnozu teškog mentalnog oštećenja F72 te Downovim sindromom. OS RI je donio rješenje o djelomičnom vraćanju poslovne sposobnosti osim kad je riječ o donošenju odluka o zdravlju, liječenju, smještaju u socijalnu ili zdravstvenu ustanovu, raspolaganju novčanim sredstvima, pokretninama i nekretninama, sklapanju pravnih poslova, zastupanju u sudskim i upravnim postupcima te davanju izjava i poduzimanju radnji koje s odnose na brak, roditeljsku skrb, promjenu osobnog imena, prebivališta i boravišta.

OS RI je u tom sudskom rješenju odredio (pre)širok opseg i sadržaj lišenja poslovne sposobnosti koji je, praktički, sadržajno jednak opsegu i sadržajima potpuna lišenja poslovne sposobnosti. Zbog toga bi to rješenje valjalo preispitati u kontekstu zahtjeva i tumačenja KPOI-ja.⁴³ Iz sudskog rješenja nije razvidno je li osoba s invaliditetom roditelj te ima li izvanbračnu suprugu. Ako osoba nije roditelj te nema izvanbračnu suprugu tada nema mjesta lišenju poslovne sposobnosti kad je riječ o odlučivanju o roditeljskoj skrbi i sklapanju braka.⁴⁴ U tijeku sudskog postupka neminovno je jednako(vrijedno) tretiranje i poštovanje prava na poslovnu sposobnost osobe neovisno o tomu o kakvu slučaju je riječ (*irrelevant case* ili *hard case*), dok mjere, radnje i poslovi imaju biti određene što preciznije i konkretnije.⁴⁵ Štoviše, bilo bi potrebno da pravne radnje budu (jednostavne i jeftine) u skladu s načelom razmjernosti s prvenstvenim ciljem osiguravanja odgovarajuće pravne zaštite.⁴⁶

40 Babović, *Lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti* (n 15) 47.

41 Hrvatski zavod za socijalni rad u Zagrebu i područni uredi, dalje: HZSR, PU RI, ZG.

42 Centar za posebno skrbnništvo u Zagrebu i područni uredi, dalje: CZPS, PU RI, ZG.

43 Sladana Aras Kramar, *Komentar Obiteljskog zakona*, 2. knjiga, Organizator d.o.o., (2023) 635.

44 Kraljić, Križnik, *Pravni izzivi skrbnništva* (n 5) 297.-298.

45 Michael Bach and Nicolas Espejo-Yaksic, *Legal capacity, disability and human rights*, Supreme corte de Justicia de la Nacion (2023) 105.

46 Kraljić, Križnik, *Pravni izzivi skrbnništva* (n 5) 297.

4.2. PRAKTIČNI PRIMJER SUDSKOG RJEŠENJA OGS ZG R1 OB -2162/17-17 OD 20. LIPNJA 2018.

U ovom predmetu (bila) je riječ o postupku radi djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti u skladu s čl. 236. st. 1. ObZ-a/15. Predlagatelj postupka bio je HZSR, PU ZG u kojemu je osoba s invaliditetom bila zastupana po posebnom skrbniku iz CZPS-a ZG. Osoba s invaliditetom imala je dijagnosticiranu paranoidnu shizofreniju F20. OGS ZG donio je rješenje o djelomičnu lišenju poslovne sposobnosti kad je posrijedi donošenje odluka o sklapanju pravnih poslova, upravljanje imovinskopravnim poslovima iznad nekadašnjih 10.000,00 kuna te vođenje postupaka pred sudskim tijelima. Sama osoba s invaliditetom izjavila je žalbu na predmetno rješenje koja je od strane Županijskog suda u Zagrebu rješenjem Gž Ob-896/18-2 od 4. rujna 2018. odbijena kao neosnovana.

Nakon analize sudskog rješenja ustanovljeno je da je u njemu izdiferenciran uzak opseg i sadržaj lišenja poslovne sposobnosti, to jest, određeni su poslovi i radnje koje osoba s invaliditetom nije u mogućnosti obavljati. Primjerice, OGS ZG u skladu s čl. 234. st. 7. ObZ-a/15 u izreci rješenja odredio je točan iznos novčanih sredstava kojima osoba ne može samostalno raspolagati i upravljati. I kroz taj dijelak opsega i sadržaja lišenja poslovne sposobnosti zrcali se primjena načela razmjernosti, individualizacije i personalizacije. Sama medicinska dijagnoza (paranoidna shizofrenija) ne opravdava lišenje poslovne sposobnosti ma koliko je teška i ozbiljna kao ni posljedično stavljanje pod skrbništvo te imenovanje skrbnika.⁴⁷ Tijekom postupka radi lišenja poslovne sposobnosti nužno je sudski utvrditi (i) je li lišenje poslovne sposobnosti imalo legitiman cilj te je li ono bilo razmjerno legitimnom cilju koji se nastojao ostvariti.⁴⁸

4.3. PRAKTIČNI PRIMJER SUDSKOG RJEŠENJA R1 OB-1381/16-11 OGS ZG OD 12. RUJNA 2017.

U ovom predmetu (bila) je riječ o postupku radi djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti u skladu s čl. 236. st. 1. ObZ-a/15. Predlagatelj postupka bio je HZSR PU ZG u kojemu je osoba s invaliditetom bila zastupana po odvjetniku. Predlagatelj je predložio lišenje poslovne sposobnosti kad je posrijedi donošenje odluka o smještaju te raspolaganje redovnim prihodima. Osoba s invaliditetom bila je pogođena shizoafektivnim poremećajem F25. OGS ZG donio je rješenje o odbijanju predlagateljeva prijedloga za djelomično lišenje poslovne sposobnosti. Predlagatelj je izjavio žalbu na to rješenje koja je rješenjem Županijskog suda u Puli – Pola, Gž Ob-186/2018-2 od 10. rujna 2018. odbijena kao neosnovana.

Premda je u potonjemu predmetu riječ o osobi koja je bolovala od shizoafektivnog poremećaja, OGS ZG i ŽS PU nisu našli ni jedan segment iz kruga poslovne sposobnosti zbog kojeg bi trebala biti lišena poslovne sposobnosti. Osoba s invaliditetom je, dakle, zadržala status osobe

47 Kraljić, Križnik, *Pravni izazivi skrbništva* (n 5) 309.

48 Šarin, Duška, 'Pravo na pristup sudu u praksi Europskog suda za ljudska prava', *Pravni vjesnik*, Pravni fakultet u Osijeku, (2015) 31 (3-4) 285-286.

s potpunom poslovnom sposobnošću. Otvara se pitanje je li HZSR, PU ZG pokretanjem odnosnog postupka zadro u temeljna ljudska prava i slobode procesuirane osobe. I u stadiju (prije samog) pokretanja postupka radi lišenja poslovne sposobnosti te konzekventnog imenovanja posebnog skrbnika radi zastupanja osobe može dolaziti do povređivanja njezinih temeljnih ljudskih prava i interesa.⁴⁹

5. ZAŠTITA ODRASLIH OSOBA S INVALIDITETOM U ZAKONODAVSTVIMA NEKIH (ZAPADNO) EUROPSKIH DRŽAVA

5.1. STANOVITI SEGMENTI ZAŠTITE ODRASLIH OSOBA U NJEMČAKOJ

U Njemačkoj je od 1. siječnja 2023. na snazi je izmijenjen *Bürgerliches Gesetzbuch*⁵⁰ koji u čl. 1773. – 1888., među inim, uređuje zaštitu odraslih osoba s invaliditetom. BGB svim osobama presumira poslovnu sposobnost zbog čega čl. 104. BGB-a uređuje samo njezine iznimke, dakle, slučajeve poslovne nesposobnosti osoba ili ograničene poslovne sposobnosti. Riječ je, naime, o osobama koje nisu navršile sedam godina života ili pak se nalaze u stanju mentalnog poremećaja koji ih onemogućuje u slobodnom određivanju volje, osim ako je takav poremećaj efemeran.

U BGB-u je čl. 1814. – 1881. uređen institut *rechtliche Betreuung* (zakonsko skrbništvo) kojim je propisano donošenje odluka o imenovanju skrbnika osobama s invaliditetom. Te sudske odluke u nadležnosti su njemačkih skrbničkih sudova *Betreuungsgerichte*,⁵¹ a donose se bez prethodna lišenja poslovne sposobnosti. U njemačkoj doktrini lišenje poslovne sposobnosti smatra se vrlo restriktivnim instrumentom zaštite kojim se najsnažnije zadire u slobodu samoodređenja te privatnu autonomiju osobe.⁵²

Kontekstualiziraju li se načela nužnosti i razmjernosti propisana čl. 12., u svezi s čl. 3. i 4. KPOI-ja, može se razaznati da su ona izričito povezana s opsegom i sadržajem skrbničke zaštite. Njemački sud za skrbništvo dužan je u sudskoj odluci detaljno odrediti opseg skrbničkih obveza i odgovornosti koji se ima sastojati od jednog ili više područja.⁵³ Dakle, u svakom slučaju sud skrbniku određuje opseg obveza i odgovornosti samo ako, i u mjeri (kojoj/kakvoj) je to nužno za zaštitu svakog pojedinog prava i/ili interesa osobe s invaliditetom.⁵⁴

Načelo supsidijarnosti propisano čl. 12. KPOI-ja našlo je svoj eho u čl. 1814. st. 3. t. 1. i 2. BGB-a prema kojem imenovanje skrbnika nije potrebno ako poslove može obaviti osoba razli-

49 Babović, 'Zastupanje osoba s invaliditetom u sudskim postupcima radi lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti' (n 26).

50 Bürgerliches Gesetzbuch, In der Fassung der Bekanntmachung vom 02. 01. 2002, <<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>> pristupljeno 10. travnja 2024., dalje: BGB.

51 National reports of countries on the protection of adults, <https://assets.budh.nl/open_access/fenr/country_reports/germany.pdf> pristupljeno 28. svibnja 2024.

52 Geschäftsfähigkeit, uerblick-Jura, <<https://www.juracademy.de/bgb-allgemeiner-teil1/geschaeftsaehigkeit-ueberblick.html>> pristupljeno 7. travnja 2024.

53 Čl. 1815. st. 1. do 3. BGB-a.

54 *Ibid.*

čita od onih navedenih u čl. 1816. st. 6.⁵⁵ BGB-a ili se skrb može pružiti drugim vrstama pomoći za koje nije od strane suda za skrbništvo imenovan skrbnik. S tim u svezi, *Betreuungsorganisationsgesetz*⁵⁶ u t. 8. st. 2. predviđa instrument tzv. proširene potpore u skladu s kojim se tijelima nadležnima za skrb o osobama s invaliditetom (npr. skrbničkim udrugama ili socijalnim ustanovama) u odgovarajućim slučajevima daje zakonska ovlast za pružanje potpore i pomoći.

U njemačkoj se doktrini područje primjene skrbnikovih dužnosti i odgovornosti ne može odrediti za sva pitanja, dakle ne postoji mogućnost potpunog skrbništva.⁵⁷ I dalje će, međutim, u praksi postojati skrbništvo koje će pokrivati gotovo sva pitanja. No, i tada područja odgovornosti imaju biti određena pojedinačno u skladu s čl. 1815. st. 1. i 2. BGB-a. Time se želi postići da skrbničke ovlasti zastupanja budu što preciznije kao i izbjegavanje općih sintagma kojima su se nekoć obuhvaćale skrbničke dužnosti i odgovornosti.⁵⁸ U tom kontekstu valja istaknuti da je prijelaznom odredbom čl. 229. st. 54. *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche*⁵⁹ uređena pravna situacija kada je osobi imenovan skrbnik za izvršavanje svih pitanja i područja na dan 1. siječnja 2023. Tada se dikcijom odredbe čl. 1815. st. 1. BGB-a opseg skrbnikovih dužnosti i odgovornosti mora promijeniti do 1. siječnja 2024.

KPOI-jem proklamirano pravo na očuvanje osobne autonomije može se zaštititi sastavljanjem tzv. direktive o skrbništvu (*Betreuungsverfügung*) propisane čl. 1816. st. 2. BGB-a. Riječ je o dokumentu kojim osoba izražava želju za odabir skrbnika u slučaju nastanka vlastite nesposobnosti u budućnosti koji obligatorno treba biti dostavljen sudu za skrbništvo.⁶⁰

5.2. STANOVITI SEGMENTI ZAŠTITE ODRASLIH OSOBA U FRANCUSKOJ

U Francuskoj je u sklopu glave XI. *Code civila*⁶¹ čl. 414. – 495-9, među inim, uređena zaštita odraslih osoba s invaliditetom. Francuskom skrbničkom sustavu svojstvena je gradacija sudskih zaštitnih mjera od (naj)blažih prema (naj)težima, a njihovi učinci strogo su prilagođeni odnosno razmjerni stanju nesposobnosti i/li ugroženosti osobe.⁶² Riječju, odredbom čl. 428. st. 2. *Code civila* propisano je da sudske mjere moraju biti razmjerne te individualizirane prema stupnju promjene osobnih sposobnosti osobe. Razlog tomu poštovanje je individualnih sloboda osoba s invaliditetom te ojačavanje njihovih imovinskih i osobnih prava i interesa.⁶³ Zbog

55 Čl. 1816. BGB-a.

56 *Betreuungsorganisationsgesetz* od 1. siječnja 2023., <<https://www.buzer.de/BtOG.htm>> pristupljeno 17. travnja 2024. dalje: BtOG.

57 National reports of countries on the protection of adults, <https://assets.budh.nl/open_access/fent/country_reports/germany.pdf> pristupljeno 29. svibnja 2024.

58 *Ibid.*

59 *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche* od 01. 01. 2024., <<https://dejure.org/gesetze/>> pristupljeno 17. travnja 2024., dalje: EGBGB.

60 Čl. 1816. st. 2. BGB-a.

61 *Code civil*, Dernière mise à jour des données de ce code, 17 avril 2024, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/2024-04-03/> pristupljeno 3. travnja 2024.

62 Čl. 433., 440. *Code civila*.

63 Sébastien Breton, 'L'actuel système de protection juridique des majeurs et les réformes envisagées' (2004) 1 (1) Dans *Recherches familiales*, pristupljeno 3. travnja 2024.

toga *Code civil* i drugi koneksni francuski pravni tekstovi ne uređuju potpuno lišenje poslovne sposobnosti ni potpuno skrbništvo.⁶⁴

L'incapacité est (donc) l'exception. Kada se govori o poslovnoj sposobnosti, potrebno je naglasiti da je čl. 414. *Code civila* impostirao pravilo (presumpciju) da je svaka osoba u dobi od osamnaest godina poslovno sposobna za ostvarivanje svojih prava i interesa te izvršavanje obveza i odgovornosti. Zato je u francuskom skrbničkom sustavu poslovna nesposobnost iznimka.⁶⁵ Ona nikada nije potpuna (apsolutna) već je riječ o isključivo djelomičnoj nesposobnosti ograničenoj na određene specifične radnje.⁶⁶ Ako je, dakle, riječ o poslovno nesposobnoj osobi, to nipošto ne znači da ona više nema svoja građanska prava. Tim više poslovna sposobnost osobe te prava derivirana iz njezina dijapazona ostaju netaknutima.⁶⁷

Le mandat de protection future. Riječ je o jedinstvenom francuskom institutu uređenim čl. 477. – 494. *Code civila* koji predstavlja alternativu sudskim mjerama zaštite odraslih osoba s invaliditetom. *Ratio* njegova uvođenja sastojao se u rasterećivanju francuskih sudova ka je riječ o odlučivanju u skrbničkim predmetima te osiguravanju prostora za autonomno i anticipirano odlučivanje osoba.⁶⁸ Točnije, njime se omogućuje zaštita osoba i imovine osoba te mimoilažnje restriktivnijih sudskih mjera zaštite o imenovanju skrbnika.⁶⁹

5.3. STANOVITI SEGMENTI ZAŠTITE ODRASLIH OSOBA U SLOVENIJI

U Sloveniji je 2017. reformirana zaštita odraslih osoba s invaliditetom kada je donesen Družinski zakonik⁷⁰ koji je napustio institut lišenja poslovne sposobnosti.⁷¹ Razlog tomu je što se lišenje poslovne sposobnosti, bilo djelomično bilo potpuno, smatra prevelikim i nerazmjernim zadiranjem u temeljna ljudska prava osoba što dovodi do njihova obezvređivanja.⁷² Slovenska doktrina ističe da zaštita prava, interesa i probitaka osobe s invaliditetom ne bi smjela ići u pravcu potpuna lišenja poslovne sposobnosti zbog toga što se njime osobama onemogućava da zadrže određeni stupanj samostalnosti u svakodnevnom i pravnom životu.⁷³ Slovenski sudovi osobe s invaliditetom koje ne mogu brinuti o sebi i svojim pravima zaštićuju stavljanjem pod

64 Les différentes formes de tutelle, <<https://www.capretraite.fr/obtenir-aides-seniors/droits-personnes-agees/les-differentes-formes-de-tutelle/>> pristupljeno 3. travnja 2024.

65 Čl. 425. st. 1. *Code civila*.

66 La capacité et l'incapacité juridique, <https://www.assistancescolaire.com/eleve/1STMG/droit-et-economie/reviser-le-cours/1stmg_drt_17> pristupljeno 6. travnja 2024.

67 Mesures de protection, dernière mise à jour le 21 avril 2023., <<https://www.tutellequotidien.fr/2021-06-07-13-02-45/besoins-et-moyens-de-protection/mise-en-place-d-une-mesure-de-protection.html>> pristupljeno 6. travnja 2024.

68 Le mandat de protection future 11. 02. 2024., <<https://www.notaires.fr/fr/couple-famille/protection-des-proches-vulnerables/le-mandat-de-protection-future>> pristupljeno 16. lipnja 2023.

69 *Ibid.*

70 Družinski zakonik od 15. travnja 2017., <<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>> pristupljeno 16. travnja 2024., dalje: DZ.

71 National reports of countries on the protection of adults, <<https://assets.vu.nl/7099fcf9-715f-0061-5726-009a48410fee/0998532c-7eb4-46d4-acc4-2b3d5640c136/Slovenia.pdf>> pristupljeno 28. travnja 2024.

72 Kraljić, Križnik, *Pravni izzivi skrbništva* (n 5) 127.

73 *Ibid.*

skrbništvo te imenovanjem skrbnika u skladu s čl. 262. st. 1. DZ-a te čl. 57. – 70. Zakona o nepravdnem postupku.⁷⁴ Osobama u takvu skrbničkopravnu statusu mora se osiguravati maksimalna autonomija te pravo na samoodređivanje.⁷⁵ Osim toga, slovenski tradicionalni oblik skrbništva koji je podrazumijevao zamjensko odlučivanje zamijenjen je diferenciranim, stupnjevitim oblicima skrbničke podrške.⁷⁶

U sukladnosti s čl. 262. st. 2. DZ-a slovenski je sud u izvanparničnom postupku dužan u odluci o imenovanju skrbnika odrediti opseg njegovih prava i obveza. Pri tomu sud mora paziti da pri donošenju odluke dolazi do minimalnog ograničavanja prava i sloboda osoba u skladu sa svrhom državne intervencije.⁷⁷ Na takvu principu temelji se načelo i test proporcionalnosti čiji cilj je spriječiti preširoke *ex intenso* državne intervencije ne bi li se osigurala primjerenost zaštite prava i interesa osobe s invaliditetom.⁷⁸ Slovenski DZ u sklopu skrbništva za punoljetne osobe ne uređuje anticipirane naredbe nalik onim u ObZ-u/15⁷⁹ kao ni analogne institute za slučaj buduće nesposobnosti karakteritične za njemačko i francusko skrbničko zakonodavstvo.

6. ZAKLJUČAK

6.1. ZAKLJUČNI SUDOVI O POTPUNOM LIŠENJU POSLOVNE SPOSOBNOSTI PREMA NOVELI IZ 2023.

(Plus) ça change (et) moins ça change.⁸⁰ Prethodno navedenom Odlukom i rješenjem Ustavnog suda o ukidanju odredbe čl. 234. st. 2. ObZ-a/15 ponovno su otvorena vrata ulasku potpuna lišenja poslovne sposobnosti u tuzemno obiteljskopravno uređenje. No, Novelom iz 2023. uređeno potpuno lišenje poslovne sposobnosti ne jamči ostvarivanje razmjerne, individualizirane i primjerene zaštite odraslih osoba s invaliditetom. U sudskoj praksi nema mjesta primjeni potpuna lišenja poslovne sposobnosti ma koliko slučaj bio težak i u koliku malenu broju se pojavljivao. Nije, naime, samo odlučno može li se s osobom uspostaviti suvisao razgovor (u kojemu (ne)će moći izraziti vlastitu volju) ili ne. Svaki predmet iziskuje pojedinično propitivanje potrebe zaštite individualnih prava i interesa osobe kojih bi, eventualno, imala biti lišena poslovne sposobnosti. Ako nije moguće odrediti volju i sklonosti osobe, ne smije se mašiti za prevladani standard najboljeg interesa zato što se on smatra neprimjerenom mjerom zaštite dikcijom odredaba čl. 12. KPOI-ja.⁸¹ Štoviše, valja upotrijebiti standard najbolje

74 Zakon o nepravdnem postupku od 15. travnja 2019., <<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7879>> pristupljeno 16. travnja 2024., dalje: ZNP.

75 Suzana Kraljić i Alenka Križnik, *New Regulation on Guardianship for Adults in Slovenia*, International Survey of Family Law, Intersentia, Cambridge/Antwerp/Chicago, (2020), 251.

76 Kraljić, Križnik, *Pravni izzivi skrbništva* (n 5) 127.

77 *Ibid.*

78 *Ibid.* 128.

79 Čl. 236. st. 6. i 7. te čl. 247. st. 5. ObZ-a/15.

80 Jean-Baptiste Alphonse Karr, epigram objavljen u časopisu *Les Guêpes* koji u izvornoj inačici glasi: *Plus ça change: plus c'est la même chose.*

81 Ivana Tucak i Branka Rešetar, 'Autonomija osoba s duševnim smetnjama' Zbornik radova, Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju, Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija, ur. Tatjana Ileš, Akademija za umjetnost i kulturu 925.

tumačene volje i sklonosti osobe s invaliditetom.⁸² Najzad, vrati li se na odredbe čl. 3., 4. te 12. KPOI-ja postavlja se pitanje je li uistinu dopušteno ono što njima nije izrijeком zabranjeno? Potpuno lišenje poslovne sposobnosti tim konvencijskim odredbama nije dopušteno, posebice interpretiraju li se kroz prizmu ciljna (teleološka) pravna tumačenja.

Postoje (i) dva praktična razloga zbog kojih bi potpuno lišenje poslovne sposobnosti trebalo jednom zauvijek napustiti.⁸³ Prvo, ono se u središnjoj i istočnoj Europi prekomjerno primjenjuje što onemogućuje reformski iskorak i napredak u ovoj statusnopravnoj oblasti. Drugo, ono se može zamijeniti drugačijim oblicima zaštite koji se nalaze unutar ObZ-a/15 te zakonodavnog okvira uopće. Primjerice, djelomičnim lišenjem poslovne sposobnosti i razvijanjem mreže alternativnih instrumenata zaštite.⁸⁴ Jedino se u postupcima radi djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti linijom sudačkog odlučivanja *argumentum a minori ad maius* može omogućiti svojevrstan (sfingin) proces koji je u sukusu put individualizacije, konkretizacije, segmentacije.⁸⁵

L'avant-garde, in concreto sudački vid odlučivanja doskora bi valjalo pretpostaviti tradicionalističkom *d'arrière-garde* sudačkom odlučivanju koje karakterizira dvojina oblika lišenja poslovne sposobnosti (ona: potpuna i djelomična). Potonji vid sudačka odlučivanja, obilježen *in abstarcto et argumentum a maiori ad minus* argumentacijskom linijom promišljanja, dolazi navlastito do izražaja u primjeni instituta potpuna lišenja poslovne sposobnosti. Osim toga, primjenom potpuna lišenja poslovne sposobnosti kršit će se konvencijski standard o jednakosti svih pred zakonom te pravo na potpuno i ravnopravno uživanje ljudskih prava i sloboda propisano KPOI-jem. Razlog je to što osobe s invaliditetom neće biti u jedanko(vrijedno)j poziciji i (pravnom) položaju. Orvelovski kazano, osobe bez invaliditeta bivati će jednakije u odnosu na skupinu osoba s invaliditetom. Štoviše, za potpuno usklađivanje ObZ-a/15 u području zaštite osoba s invaliditetom nedostaje promjena temeljnog koncepta, a to se može izmijeniti jedino napuštanjem lišenja poslovne sposobnosti te priznavanjem pune poslovne sposobnosti osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugima.⁸⁶

L'exception (ne)confirme la règle. Noveliranjem čl. 234. st. 2. ObZ-a/15 otvorilo se, među ostalim, i pitanje odnosa između pravila i iznimke kad je riječ o supostojanju dvaju oblika lišenja poslovne sposobnosti u ObZ-a/15. Intencija zakonodavca je (bila), čini se, da u ObZ-u/15 djelomično lišenje poslovne sposobnosti (p)ostane pravilo u odnosu na iznimku potpuna lišenja poslovne sposobnosti. Nije li time primjenjivač normi stavljen u zbunjujuću procesnu situaciju? Nerijetko smo svjedoci da se pravna norma koja započinje riječju *iznimno* primjenjuje barem jednako često kao i standard postavljen kao pravilo, a da se iznimka tretira u najmanju ruku kao ravnopravna pravilu zbog čega iznimka prestaje biti iznimnom.⁸⁷ Hoće li, dakle, No-

82 *Ibid.*

83 Janos Fiala, 'Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i reforma skrbištva u Središnjoj i Istočnoj Europi', u Poslovna sposobnost i skrbištvo – raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse, Zbornik radova sa stručnog skupa u Šibeniku, ur. Branka Meić, (2011) 94.

84 *Ibid.*

85 Sfinga je antički simbol skrbištva i zaštite 2015., <<https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/simbolizam/sfinga/>> pristupljeno 17. ožujka 2024.

86 Rešetar, *Komentar Obiteljskog zakona* – 1. knjiga (n 19) 839.

87 O iznimnosti iznimaka u hrvatskom pravnom poretku 2015., <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/o-iznimnosti-iznimaka-u-zemlji-umornoj-od-iznimaka-23564>> pristupljeno 11. travnja 2024.

velom iz 2023. uređena iznimka potpuna lišenja poslovne sposobnosti u sudskoj praksi potvrditi pravilo primjene djelomična lišenja poslovne sposobnosti? Ili pak će se ponoviti neželjena sudska praksa za vrijeme važenja ObZ-a/03 kada je 88 % osoba bilo potpuno lišeno poslovne sposobnosti? Očekivano, uzme li se u obzir da sudovi (i danas) donose rješenja o djelomičnu lišenju poslovne sposobnosti koja su zacijelo rješenja (ekscesivna opsega i sadržaja) o potpunu lišenju poslovne sposobnosti.⁸⁸

6.2. SUVREMENE SKRBNIČKOPRAVNE PARADIGME TE ALTERNATIVE ZAŠTITE ODRASLIH OSOBA S INVALIDITETOM

U hrvatskom obiteljskopravnom uređenju pretpostavka pružanja skrbničke zaštite (čije osiguravanje je u nadležnosti područnih ureda HZSR-a) pravomoćno je rješenje o lišenju poslovne sposobnosti.⁸⁹ Zato je potrebno stubokom reformirati cjelokupno skrbničko zakonodavstvo.⁹⁰ U svakom slučaju ObZ/15 iziskuje transformaciju organizacijskog okvira za djelovanje sudova.⁹¹ Tako bi pravnozaštitni put trebao ići u pravcu osnivanja specijaliziranih skrbničkih sudova za odlučivanje o pravima i interesima osoba s invaliditetom.⁹² Postavlja se pitanje do koje će mjere ova značajna i obuhvatna systemska promjena zaista u praksi biti shvaćena te koliko će njen duh naći svoga mjesta pri provođenju reforme u djelo.⁹³

Klasični modalitet procesne (i skrbničke) zaštite odraslih osoba s invaliditetom nameće se potrebnim redigirati u skladu s međunarodnim dokumentima te zamijeniti (i) alternativnim oblicima zaštite.⁹⁴ Riječju, zaštita odraslih osoba mogla bi se u velikom broju slučajeva ostvarivati bez lišenja poslovne sposobnosti.⁹⁵ Alternative skrbničkoj zaštiti iznalaze se u vidu uređivanja novih inačica anticipiranih naredbi,⁹⁶ kao i u osnivanju i radu skrbničkih agencija te (licenciranih) skrbnika.⁹⁷ Korać Graovac i Čulo upućuju da i osobni asistenti mogu biti jedna od alternativa klasičnim skrbnicima.⁹⁸

Pro futuro et de lege ferenda nužno je napustiti (i) supstitucijsko odlučivanje skrbnika te odbaciti ulogu skrbnika kao supstituta osobe s invaliditetom koji sam(ostalno) i umjesto nje

88 Vidi praktični primjer u odjeljku 4.1.

89 Milas Klarić, *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti* (n 4) 149.

90 Milas Klarić Ivana, 'Reforma skrbničkog zakonodavstva i europski pravni okvir, Usuglašavanje hrvatskog pravnog sustava s europskom pravnom stečevinom', *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, (2014) 5 (1) 92.–97.

91 Uzelac Alan, 'Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka, Glavni pravci reforme obiteljskih parničnih postupaka u trećem obiteljskom zakonu', *Okrugli stol, ur. Jakša Barbić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*, (2014) 21.–22.

92 *Ibid.*

93 *Ibid.*

94 Milas Klarić, *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti* (n 4) 140, 150.–151.

95 *Ibid.*

96 Milas Klarić Ivana, 'Izjave volje za slučaj nesposobnosti', *Hrvatska pravna revija* (2010) 10 (5) 63.–69.

97 Milas Klarić, *Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih*, *Pravni fakultet u Zagrebu* (2010) 422.

98 Aleksandra Korać Graovac i Anica Čulo, 'Konvencija o pravima osoba s invaliditetom – novi pristup shvaćanju prava osoba s duševnim smetnjama', *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, (2011) 61 (1) 73, 105 te vidi *Zakon o osobnoj asistenciji* (Narodne novine, broj 71/2023), dalje u tekstu: ZOA.

odlučuje o njezinim pravima i interesima.⁹⁹ Točnije, *substitute decision-making* režim odlučivanja bilo bi neizostavno zamijeniti odlučivanjem uz potporu *supported decision-making*.¹⁰⁰ Prema shvaćanju Odbora surogatno odlučivanje skrbnika eklatantan je primjer diskriminacijskoga oduzimanja poslovne sposobnosti.¹⁰¹ Zato paradigma KPOI-ja proklamira novu matricu odlučivanja samih osoba s invaliditetom uz skrbničku pomoć, poticaj, podršku.¹⁰² K tomu, Odbor zagovara socijalni model poimanja invalidnosti, pretpostavljajući ga medicinskom s akcentom na ostvarivanju ljudskih prava i sloboda te procjeni preostalih funkcionalnih sposobnosti osobe.¹⁰³ Najzad, istinsko oživotvorenje ideje djelomična lišenja poslovne sposobnosti počiva na nastojanju da se uvažava očuvane sposobnosti osobe.¹⁰⁴

Svedeno kazano, potpuno lišenje poslovne sposobnosti u suprotnosti je s tekovinama prava Europske unije (*aquis communautaire*) u globalu. Zaključuje se da ono nije u službi zaštite prava i interesa osoba s invaliditetom rezultanta čega je prihvaćenje teze rada u cijelosti. U statusnopravnim stvarima kao što je lišenje poslovne sposobnosti neminovno je činjenje (i) sko(ra)ka (u)naprijed radi osiguravanja i pružanja potrebne, promptne i prave zaštite osobama s invaliditetom. Kao recepcijski uzori hrvatskom zakonodavcu, teoretičarima i doktrinarcima mogu zacijelo poslužiti progresivnija i djelotvornija zakonodavstva zapadnoeuropskih država u grubim crtama dodirnutih u ovom radu.

BIBLIOGRAFIJA

1. Aras Kramar S, *Položaj osoba s invaliditetom u sudskim postupcima: lišenje poslovne sposobnosti te djelotvoran pristup pravosuđu*, u Rešetar i drugi *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, Pravni fakultet u Osijeku, (2017)
2. Aras Kramar S, *Komentar Obiteljskog zakona, II. knjiga. Postupak pred sudom i prijelazne i završne odredbe*, Organizator d.o.o. (2022)
3. Babović A, *Lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti. Analiza sudske prakse prije i poslije promjene obiteljskopravnog zakonodavstva*, završni specijalistički rad, Pravni fakultet u Zagrebu (2019)
4. Babović A, 'Zastupanje osoba s invaliditetom u sudskim postupcima radi lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti: je li zastupnički potencijal i učinak pun i (is)korišten?', (2023) 12 (1), Zagrebačka pravna revija 3
5. Bach M and Espejo-Yaksic N, *Legal capacity, disability and human rights*, Supreme corte de Justicia de la Nacion (2023)

99 Babović, *Lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti* (n 15) 6.

100 Knol Radoja, 'Povreda procesnih prava osoba s invaliditetom' (n 25) 936.

101 Tucak Ivana, Rešetar Branka, 'Autonomija osoba s duševnim smetnjama', Zbornik radova, Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju, Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija, ur. Tatjana Ileš, Akademija za umjetnost i kulturu, (2021) 917.

102 Nataša Lucić i Branka Rešetar, 'Uključivanje osoba s intelektualnim teškoćama u život zajednice – pravni okvir', Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti odgoju i obrazovanju, Zbornik radova s 1. Međunarodne umjetničke i znanstvene konferencije, Ileš, T. i Sabljar, M. (eds.), (2021) 583.–584.

103 Kraljić, Križnik, *Pravni izazivi skrbništva* (n 5) 295.

104 Katarina Sokić, Jelena Uzelac, 'Imovinskopravni položaj osoba lišenih poslovne sposobnosti', FIP-financije i pravo, (2018) 6 (2) 27.

6. Breton S, 'L'actuel système de protection juridique des majeurs et les réformes envisagées' (2004) 1(1), Dans Recherches familiales, 5–8
7. Fiala J, 'Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i reforma skrbništva u Središnjoj i Istočnoj Europi', u *Poslovna sposobnost i skrbništvo-raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse*, Zbornik radova sa stručnog skupa u Šibeniku, ur. Meić B, (2011) 94
8. Hlača N, *Skrbništvo*, u Hrabar i drugi *Obiteljsko pravo*, Narodne novine d.d., Zagreb, (2021)
9. Hrabar D i dr. *Obiteljsko pravo*, Narodne novine d.d., Zagreb (2021)
10. Hrabar D i dr., *Presude o skrbništvu i lišenju poslovne sposobnosti Europskoga suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske*, Pravni fakultet u Zagrebu (2021)
11. Korać Graovac A i Čulo A, 'Konvencija o pravima osoba s invaliditetom – novi pristup shvaćanju prava osoba s duševnim smetnjama', Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, (2011), 61 (1), 73, 105
12. Knol Radoja K, 'Povreda procesnih prava osoba s invaliditetom,' Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, (2015) 65 (6) 931
13. Kraljić S and Križnik, A New Regulation on Guardianship for Adults in Slovenia, International Survey of Family Law, Intersentia, Cambridge/Antwerp/Chicago, (2020)
14. Kraljić S and Križnik A, Pravni izazivi skrbništva, Založba WD, (2021)
15. Lucić N i Rešetar B, 'Uključivanje osoba s intelektualnim teškoćama u život zajednice – pravni okvir,' Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti odgoju i obrazovanju, Zbornik radova s 1. Međunarodne umjetničke i znanstvene konferencije, Ileš T i Sabljar M. (eds.), (2019) 583–584
16. Majstorović I i Šimović I, 'Opseg lišenja poslovne sposobnosti kao pretpostavka zaštite prava i dostojanstva osoba s invaliditetom', (2018) 25 (1) Ljetopis socijalnog rada, Pravni fakultet u Zagrebu 72
17. Milas Klarić I, *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti* Pravni fakultet u Zagrebu (2005)
18. Milas Klarić I, 'Izjave volje za slučaj nesposobnosti,' (2010) 10 (5) Hrvatska pravna revija, 63–69
19. Milas Klarić I, *Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih*, Pravni fakultet u Zagrebu (2010)
20. Milas Klarić I, 'Reforma skrbničkog zakonodavstva i europski pravni okvir, Usuglašavanje hrvatskog pravnog sustava s europskom pravnom stečevinom', Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, (2014) 5 (1) 92–97
21. Rešetar B i dr., *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, Pravni fakultet u Osijeku, (2017)
22. Rešetar B, *Utjecaj Europskog suda za ljudska prava na reformu obiteljskopravne zaštite osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*, u Rešetar i drugi, *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, (2017) 210
23. Rešetar B, *Komentar Obiteljskog zakona – 1. knjiga*, Organizator d.o.o. (2022)
24. Sokić K i Uzelac J, 'Imovinskopravni položaj osoba lišenih poslovne sposobnosti', FIP – financije i pravo, (2018) 6 (2) 27
25. Šarin D, 'Pravo na pristup sudu u praksi Europskog suda za ljudska prava', Pravni vjesnik, Pravni fakultet u Osijeku, (2015) 31 (3–4), 285–286
26. Tucak I i Rešetar B, 'Autonomija osoba s duševnim smetnjama', Zbornik radova, Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju, Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija, ur. Tatjana Ileš, Akademija za umjetnost i kulturu, (2021) 917
27. Uzelac A, 'Pravo na pošteno suđenje: opći i građanski aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda' u: I. Radačić (ur.), *Usklađenost zakonodavstva i prakse*

sa standardima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Zagreb: Centar za mirovne studije, (2011) 90

28. Uzelac A, 'Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka, Glavni pravci reforme obiteljskih parničnih postupaka u trećem obiteljskom zakonu', Okrugli stol, ur. Barbić J, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (2014) 21–22

PROPISI I DOKUMENTI

1. Zakon o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, (Narodne novine, broj 156/2023) (HR)
2. Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023) (HR)
3. Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011, 25/2013) (HR)
4. Obiteljski zakon (Narodne novine, broj 75/2014) (HR)
5. Zakon o braku i porodičnim odnosima (Narodne novine, broj 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998) (HR)
6. Zakon o osobnoj asistenciji (Narodne novine, broj 71/2023) (HR)
7. Osnovni zakon o starateljstvu (Službeni list, broj 16/1965 (SFRJ))
8. Zakon o radu (Narodne novine, broj 93/2014, 27/2017, 98/2019) (HR)
9. Zakon o izvanparničnom postupku (Narodne novine, broj 59/2023) (HR)
10. Zakon o nepravdnem postopku od 15. 04. 2019., <<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7879>> pristupljeno 16. travnja 2024. (SLO)
11. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche od 01. 01. 2024., <<https://dejure.org/gesetze/>> pristupljeno 17. travnja 2024. (DE)
12. Code civil, Dernière mise à jour des données de ce code, 17 avril 2024, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/2024-04-03/> pristupljeno 3. travnja 2024. (FRA)
13. Družinski zakonik od 15. 04. 2017., <<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>> pristupljeno 16. travnja 2024. (SLO)
14. Bürgerliches Gesetzbuch, In der Fassung der Bekanntmachung vom 02. 01. 2002, <<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>> pristupljeno 17. travnja 2024. (DE)
15. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche od 01. 01. 2024., <<https://dejure.org/gesetze/EGBGB>> pristupljeno 17. travnja 2024. (DE)
16. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 6/2007, 3/2008, 5/2008) (HR)
17. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010) (HR)

SUDSKE ODLUKE I MIŠLJENJA

1. Odluka i rješenje U-I-394/15 US (18. travnja 2023.) (HR)
2. Odluka i rješenje U-III-1380/14 US (20. svibnja 2015.) (HR)

3. Rješenje R1 Ob 53/19 OS RI (23. svibnja 2019.) (HR)
4. Rješenje R1 Ob -2162/17-17 OGS ZG (20. lipnja 2018.) (HR)
5. Rješenje Gž Ob-896/18-2 ŽS ZG (4. rujna 2018.) (HR)
6. Rješenje R1 Ob-1381/16-11 OGS ZG (12. rujna 2017.) (HR)
7. Rješenje Gž Ob-186/2018-2 ŽS PU (10. rujna 2018.) (HR) X. i Y. protiv Hrvatske, zahtjev br. 5193/09 (3. studenog 2011.) (ESLJP)
8. Mišljenje Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u POSI-1-3-6.-1466/23-07-04 (15. studenog 2023.)
9. GodišnjestatističkoizvješćeMinistarstvarada, mirovinskogsustava, obiteljiisocijalnepolitikeza2022. godinu, <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/ Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1C4%87e%202022/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20o%20primijenim%20pravima%20sociojalne%20skrbi%202022.pdf>> pristupljeno 7. travnja 2024.
10. Izdvojena mišljenja L. Kušan, G. Selanec, A. Abramović iz 2023., <<https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>> pristupljeno 11. travnja 2024.
11. Izvješće Odbora za prava osoba i invaliditetom iz 2015., <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Concluding_observations_on_the_initial_report_of_Croatia_eng.pdf> pristupljeno 10. travnja 2024.
12. National reports of countries on the protection of adults, <https://assets.budh.nl/open_access/fenr/country_reports/germany.pdf> pristupljeno 28. svibnja 2024.
13. National reports of countries on the protection of adults, , <https://assets.budh.nl/open_access/fenr/country_reports/germany.pdf> pristupljeno 29. svibnja 2024.
14. National reports of countries on the protection of adults, <<https://assets.vu.nl/7099fcf9-715f-0061-5726-009a48410fee/0998532c-7eb4-46d4-acc4-2b3d5640c136/Slovenia.pdf>> pristupljeno 28. travnja 2024.

MREŽNI IZVORI

1. *Summum ius, summa iniuria*, <<https://www.antiquitatem.com/en/summum-ius-dura-lex-oxymoron-epikeia/>> pristupljeno 4. ožujka 2024.
2. Geschäftsfähigkeit, uberblick-Jura, <<https://www.juracademy.de/bgb-allgemeiner-teil1/geschaeftsfaehigkeit-ueberblick.html>> pristupljeno 7. travnja 2024.
3. Les différentes formes de tutelle, <https://www.capretraite.fr/obtenir-aides-seniors/droits-personnes-agees/les-differentes-formes-de-tutelle/> pristupljeno 3. travnja 2024.
4. La capacité et l'incapacité juridique, <https://www.assistancescolaire.com/eleve/1STMG/droit-et-economie/reviser-le-cours/1stmg_drt_17> pristupljeno 6. travnja 2024.
5. Mesures de protection, dernière mise à jour le 21 avril 2023., <<https://www.tutelleauquotidien.fr/2021-06-07-13-02-45/besoins-et-moyens-de-protection/mise-en-place-d-une-mesure-de-protection.html>> pristupljeno 6. travnja 2024.
6. Le mandat de protection future 11. 02. 2024., <<https://www.notaires.fr/fr/couple-famille/protection-des-proches-vulnerables/le-mandat-de-protection-future>> pristupljeno 16. lipnja 2023.
7. Le mandat de protection future, 09. 10. 2023., <<https://www.ea-lateleassistance.com/perte-autonomie-personne-agee/mandat-de-protection-future-objectifs-et-demarches>> pristupljeno 16. travnja 2024.

8. Sfinga je antički simbol skrbištva i zaštite 2015., <<https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/simbolizam/sfinga/>> pristupljeno 17. ožujka 2024.
9. Iznimnosti iznimaka u hrvatskom pravnom poretku 2015., <<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/o-iznimnosti-iznimaka-u-zemlji-umornoj-od-iznimaka-23564>> pristupljeno 11. travnja 2024.

Aida Babović*

IS THE RETURN OF THE COMPLETE DEPRIVATION OF LEGAL CAPACITY OF PERSONS WITH DISABILITIES JUSTIFIED?

Summary

The amendment to the Family Law of 2023 governed, among other things, the complete deprivation of legal capacity. It was inspired by the Decision and Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Croatia (UI-394/2015 of 18 April 2023) on the repeal of provision 234, paragraph 2 of the Family Law of 2015, which prevented persons from remaining and becoming completely deprived of legal capacity. The paper observes the implications of the reintroduction of complete deprivation of legal capacity in the national family law arrangement in correlation with the existing partial deprivation of legal capacity. Individual analysis of court decisions of the Municipal (Civil) Courts in Zagreb and Rijeka and the County Courts in Zagreb and Pula indicates the necessary proportionality of the scope and content of deprivation of legal capacity and their practical applicability to the legal status and life circumstances of persons with disabilities. For the sake of comparison, the legislative frameworks of Germany, France, and Slovenia on the protection of adults with disabilities have been brought closer to the Croatian with the purpose of their potential reception and materialisation.

In the conclusion of the paper, the assessment, possible solutions and conclusions on the topic of the paper, and projections of its future development are presented with an emphasis on the need to abandon (complete) deprivation of legal capacity in general. In addition, certain *de lege ferenda* proposals necessary for improving the judicial-procedural and guardianship status of persons with disabilities are presented simultaneously.

Keywords: persons with disabilities, deprivation of legal capacity, case law, proportionality test.

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Aida Babović, univ. spec. iur., PhD student at the postgraduate doctoral studies of the University of Zagreb, Faculty of Law, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb. E-mail address: babovic.aida@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2280-097X>.